

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2025/26:AU2y

Riksrevisionens rapport om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat att ge utskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2025/26:89 Riksrevisionens rapport om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling och två följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet har beslutat att yttra sig över skrivelsen och kommittémotionerna 2025/26:3896 (S) yrkandena 1–3 och 2025/26:3898 yrkandena 1 och 2 (V).

Utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta anser utskottet att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena och föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.

I yttrandet finns två avvikande meningar (S, V, MP).

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling

Bakgrund

Riksrevisionen har i rapporten Arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling (RiR 2025:21) redovisat sin granskning av om regeringen och myndigheterna vidtagit effektiva åtgärder för skäligen arbetsvillkor i offentliga upphandlingar.

Riksrevisionen bedömer att det finns möjligheter att effektivisera myndigheternas arbete, att uppföljningen av arbetsrättsliga krav behöver utökas och att mer stöd behövs. Myndigheten rekommenderar att regeringen säkerställer ett utökat stöd och att den utreder hur uppföljningen av arbetsrättsliga villkor kan centraliseras.

Skrivelsen

I skrivelse 2025/26:89 Riksrevisionens rapport om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling instämmer regeringen i att det finns möjligheter att effektivisera myndigheternas arbete. Regeringen anför att den bl.a. har gett Upphandlingsmyndigheten ett bredare uppdrag för att stärka det offentliga upphandlingsstödet samt att myndigheten har fått i uppdrag att informera och vägleda upphandlande aktörer om den färdplan för de offentliga affärerna 2025–2030 som regeringen beslutat om och att ta fram stöd för arbetsrättsliga villkor och uppföljning. Dessutom lyfter regeringen fram att Upphandlingsmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten har fått i uppdrag att i dialog med berörda aktörer utveckla effektiva former för och tillgängliggöra ett operativt och verksamhetsnära stöd för kommuner som hjälper dessa att motverka arbetslivskriminalitet och brottslighet i välfärden i inköpsprocessens olika delar. Stödet ska bl.a. göra det enklare att ställa arbetsrättsliga villkor i upphandlingar och att följa upp dessa villkor.

Regeringen bedömer att dessa åtgärder kan leda till att det blir lättare för myndigheter att ställa arbetsrättsliga villkor och att följa upp dessa. I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:3896 av Mikael Damberg m.fl. (S) anser motionärerna att regeringen bör arbeta för att upphandlande myndigheter får nödvändigt stöd när det gäller arbetsrättsliga villkor (yrkande 2) och att det i dessa myndigheters regleringsbrev bör införas tydliga skrivningar om att myndigheten i fråga ska säkerställa skäligen arbetsvillkor för anställda i

offentligt upphandlade verksamheter (yrkande 1). Motionärerna anser även att regeringen behöver säkerställa att arbetet med arbetsrättsliga villkor följs upp i högre utsträckning, både på myndighetsnivå och av regeringen (yrkande 3).

I kommittémotion 2025/26:3898 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) anser motionärerna att regeringen bör ge ett särskilt uppdrag till Upphandlingsmyndigheten om att se över stödet för uppföljning av arbetsrättsliga villkor (yrkande 1) och att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på hur uppföljningen av arbetsrättsliga villkor kan centraliseras (yrkande 2).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet föreslog för finansutskottet i yttrande 2016/17:AU3y Arbetsrättsliga villkor vid upphandling att finansutskottet borde tillstyrka proposition 2016/17:163 Arbetsrättsliga villkor vid upphandling. Finansutskottet tillstyrkte regeringens förslag och riksdagen biföll finansutskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2016/17:242).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis hålla med regeringen om vikten av att upphandlande myndigheter säkerställer att leverantörer och i förekommande fall underleverantörer följer arbetsrättsliga villkor och betalar skälig lön till sina anställda. Alla arbetstagare i Sverige har rätt till goda arbetsvillkor, och genom att ställa arbetsrättsliga villkor vid upphandling kan den offentliga sektorn bidra till sunda arbetsvillkor för arbetstagare som utför offentliga kontrakt. Utskottet menar att upphandlande myndigheter bör föregå med gott exempel när det gäller att ta arbetsrättsliga hänsyn.

Minst lika viktigt är att upphandling är ett betydelsefullt instrument för att effektivisera offentlig verksamhet och låta företag växa på rättvisa villkor. Skötsamma leverantörer ska inte riskera att utsättas för illojal konkurrens av leverantörer som vinner ekonomiska fördelar genom att konkurrera med dåliga arbetsvillkor. Utskottet anser även att det är angeläget att offentliga upphandlingar genomförs på ett sådant sätt att skattemedlen används på ett ansvarsfullt sätt.

Gemensamt för motionerna är att motionärerna har förslag som syftar till effektivare uppföljning och utökat stöd till myndigheter när det gäller arbetsrättsliga villkor inom offentlig upphandling.

Utskottet noterar att regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att det finns möjligheter att effektivisera myndigheternas upphandlingsarbete och att uppföljning och kontroll av de krav och villkor som ställs är av stor betydelse. Även utskottet instämmer i denna bedömning och välkomnar därför att regeringen har gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att informera och vägleda upphandlande aktörer om den färdplan för de offentliga affärerna 2025–2030 som regeringen beslutat om och att ta fram stöd för arbetsrättsliga villkor och uppföljning. Vidare noterar utskottet att regeringen har gett

Upphandlingsmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten i uppdrag att i dialog med berörda aktörer utveckla former för och tillgängliggöra ett operativt och verksamhetsnära stöd för kommuner som hjälper dessa att motverka arbetslivskriminalitet och brottslighet i välfärden i inköpsprocessens olika delar. Utskottet noterar särskilt att stödet bl.a. ska underlätta att ställa arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. I uppdraget har Upphandlingsmyndigheten även fått i uppgift att vidta åtgärder för att underlätta och stödja kommunal inköpssamverkan bl.a. i syfte att öka effektiviteten och centraliseringen av avtalsuppföljningen.

Det är utskottets förhoppning att det pågående arbetet inom ramen för ovanstående regeringsuppdrag kommer att leda till att det blir lättare för upphandlande aktörer att ställa krav på arbetsrättsliga villkor och att följa upp dem. Utskottet ser därför inte skäl att föreslå någon åtgärd när det gäller dessa frågor. Utskottet anser således att finansutskottet bör avstyrka kommittémotionerna 2025/26:3896 (S) yrkandena 1–3 och 2025/26:3898 (V) yrkandena 1 och 2.

Utskottet anser avslutningsvis att finansutskottet bör föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.

Stockholm den 5 mars 2026

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Magnus Persson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Magnus Persson (SD), Ardalan Shekarabi (S), Saila Quicklund (M), Adrian Magnusson (S), Ann-Christine Frohm (SD), Johanna Haraldsson (S), Arin Karapet (M), Sara Gille (SD), Sofia Amløh (S), Merit Frost Lindberg (M), Ciczie Weidby (V), Yusuf Aydin (KD), Mats Arkhem (SD), Helene Odenjung (L), Jonathan Svensson (S), Helena Vilhelmsson (C) och Rebecka Le Moine (MP).

Avvikande meningar

1. Riksrevisionens rapport om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling (S)

Ardalan Shekarabi (S), Adrian Magnusson (S), Johanna Haraldsson (S), Sofia Amloh (S) och Jonathan Svensson (S) anför:

Den socialdemokratiska regeringen genomförde 2017 förändringar i upphandlingslagen som avsåg krav på arbetsrättsliga villkor. Det var ett viktigt första steg för att garantera att offentlig upphandling bidrar till bra arbetsförhållanden. Riksrevisionens granskning visar att systemet inte fungerar effektivt och att lagändringen från 2017 inte fått genomslag i praktiken.

För oss är det självklart att det ska råda goda arbetsvillkor på svenska arbetsplatser och att offentlig upphandling ska bidra till det. Mot bakgrund av Riksrevisionens granskning måste regeringen agera och lösa det som inte fungerar. För att komma åt det faktum att alltför få upphandlande myndigheter i dag ställer arbetsrättsliga krav anser vi att regeringen bör vara tydlig i regleringsbreven till myndigheter som bedriver omfattande offentlig upphandling om att de ska säkerställa skäliga arbetsvillkor för anställda i offentligt upphandlande verksamheter.

Vi anser även att regeringen bör arbeta för att upphandlande myndigheter ska få nödvändigt stöd när det gäller arbetsrättsliga villkor och säkerställa att arbetet med arbetsrättsliga villkor följs upp i högre utsträckning, både på myndighetsnivå och av regeringen.

Därmed anser vi att finansutskottet bör tillstyrka motion 2025/26:3896 (S) yrkandena 1–3, avstyrka motion 2025/26:3898 (V) yrkandena 1 och 2 och föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.

2. Riksrevisionens rapport om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling (V, MP)

Ciczie Weidby (V) och Rebecka Le Moine (MP) anför:

I dag finns stora problem med hur offentlig upphandling tillämpas. Alltför ofta är lägsta pris vägledande, vilket leder till att oseriösa företag vinner upphandlingar genom att hålla nere priserna på bekostnad av en god arbetsmiljö och rimliga arbetsvillkor. På senare år har även kriminella gäng etablerat sig i välfärden efter att ha vunnit upphandlingar. Utvecklingen är systemhotande och måste stoppas. Vi anser att det ska råda ordning och reda vid offentlig upphandling. Arbetstagare som arbetar inom offentligt finansierade verksamheter som upphandlas ska garanteras rimliga och sjysta löner och villkor.

Att ställa höga och bra krav utan uppföljning blir i praktiken meningslöst och i detta sammanhang bör vikten av underleverantörsbegränsningar understrykas. Uppföljning blir avsevärt svårare på en arbetsplats där det förekommer långa och komplexa underleverantörskedjor. De arbetsrättsliga villkoren i offentlig upphandling måste kunna garanteras; skattemedel ska inte gå till företag som dumpar löner och arbetsvillkor. Vi anser därför att regeringen dels bör ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att se över sitt stöd för uppföljning av arbetsrättsliga villkor, dels bör återkomma skyndsamt till riksdagen med ytterligare förslag på hur uppföljningen av arbetsrättsliga villkor kan centraliseras.

Därmed anser vi att finansutskottet bör tillstyrka motion 2025/26:3898 (V) yrkandena 1 och 2, avstyrka motion 2025/26:3896 (S) yrkandena 1–3 och föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.